

Vastaus valtuustoaloitteeseen Kotihoidon kuntalisän (180 euron) maksaminen kaksivuotiaaksi asti

15.1.2021 allekirjoitetussa valtuustoaloitteessa allekirjoittaneet esittävät, että kotihoidon tuen kuntalisää maksettaisiin Rovaniemellä 180 € kuukaudessa siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. Aloitteen mukaan uudistus edistäisi perheiden asemaa tuoden taloudellista liikkumavaraa, lisäisi hyvinvointia, helpottaisi painetta varhaiskasvatuksessa ja edistäisi vanhempien valinnanvapautta.

Kotihoidon tuet

Kotihoidon tukeen on oikeus, jos alle 3-vuotiaasta lasta hoidetaan kotona. Kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha, johon eivät vaikuta perheen tulot. Hoitorahaa maksetaan yhdestä alle 3-vuotiaasta 350,27 e/kk, muista alle 3-vuotiaista lapsista 104,86 e/kk/lapsi ja yli 3-vuotiaista, alle kouluikäisistä lapsista 67,38 e/kk/lapsi. Lisäksi perheen tuloista riippuen on mahdollista saada yhdestä lapsesta hoitolisää (max 187,45 e/kk). Lisäksi kotikunnasta riippuen maksetaan mahdollinen kuntalisä. Kotihoidon tuki on veronalaista tuloa.

Alle 3-vuotiaan vanhemmilla on myös mahdollisuus joustavaan hoitorahaan. Joustavaa hoitorahaa voi hakea työ- tai virkasuhteessa oleva vanhempi, ja sen määrä lasketaan työajan perusteella. Hoitorahan edellytys on, että viikoittainen keskimääräinen työaika on enintään 30 tuntia viikossa tai enintään 80 % normaalista kokopäivätyön työajasta.

Kotihoidon tuen kuntalisä eri kunnissa

Kuntaliiton keväällä 2022 tekemän kyselyn perusteella kyselyyn vastanneista kunnista 20,7 % maksaa kuntalisää. 50 000-100 000 asukkaan kunnista kuntalisää maksaa 16,7 %. Niistä kunnista, joissa kuntalisää maksetaan, vastaajista 44 % arvioi, ettei kuntalisän maksamisella ole ollut vaikutusta varhaiskasvatuspalvelujen kysyntään. 30 % vastaajista arvioi, että kuntalisän maksaminen on saattanut jonkin verran myöhentää lasten hoitoon tuloa ja 19 % vastaajista arvioi sen vähentävän erityisesti nuorimpien lasten varhaiskasvatuksen tarvetta. Kuntalisän maksaminen on mahdollistanut perheille osallistumisen avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin päiväkodin tai perhepäivähoidon sijaan (11 % vastaajista). Viidennes vastaajista ei osannut sanoa, onko kuntalisällä ollut vaikutuksia varhaiskasvatuksen kysyntään. Kyselyn mukaan alle 3-vuotiaasta maksettavan kuntalisän suuruus oli keskimäärin 169 €/kk. Minimissään lisää maksettiin 50 €/kk ja maksimissaan 350 €/kk.

Perhevapaauudistus

Perhevapaauudistus astuu voimaan elokuussa 2022. Vanhempainvapaapäivien määrä kasvaa ja vapaiden käytön joustavuus lisääntyy. Uudistus pyrkii lisäämään työelämän ja vanhempien tasa-arvoa ja huomioi nykyistä paremmin erilaiset perhemuodot. Uudet vanhempainvapaat koskevat pääsääntöisesti lapsia, joiden laskettu syntymäaika on 4.9.2022 tai sen jälkeen.

Perhevapaauudistuksen myötä kumpikin vanhempi saa 160 vanhempainrahapäivän kiintiön. Tästä enintään 63 vanhempainrahapäivää on mahdollista luovuttaa toiselle vanhemmalle, muulle huoltajalle, omalle puolisolle tai toisen vanhemman puolisolle. Loppuraskautta suojaa 40 päivärahopäivän mittainen raskausrahakausi. Päivärahopäiviä on viikossa kuusi, joten kaikkineen vanhempainpäivärahopäiviä on yli 14 kuukautta. Yhden vanhemman perheissä vanhempi saa molemmat vanhempainrahakiintiöt.

Vanhempainrahapäiviä voi käyttää, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Päivärahopäivät voi käyttää useassa osassa. Työsuhteessa olevat vanhemmat voivat saada vapaata enintään neljässä jaksossa. Ainoastaan raskausrahakausi on yhdenjaksoinen ja tulee aloittaa 14-30 päivää ennen laskettua synnytysaikaa. Vanhempainvapaalla voi olla myös osittaisesti. Tällöin kiintiöstä käytetään puolikkaita päiviä. Myös vanhempainrahan määrä on puolet täysimääräisestä. Vanhempainrahan määrä määräytyy vuositulojen mukaisesti ja on vähintään 741,75 €/kk (brutto).

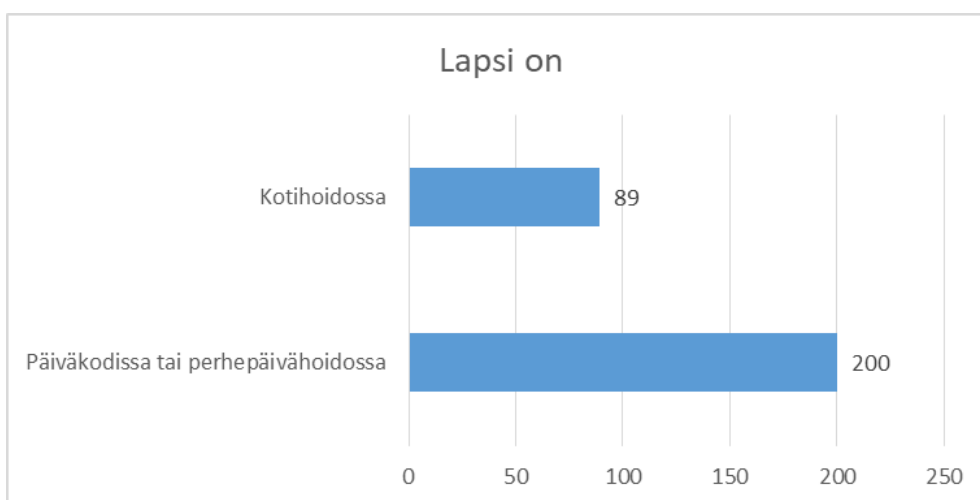
Varhaiskasvatustalakeia on muutetaan siten, että perhevapaauudistuksen myötä oikeus varhaiskasvatukseen alkaa sinä kuukautena, kun lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan säilyy enintään 13 viikon vanhempainvapaasta johtuvan poissaolon ajan. Ajalta ei peritä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua.

Perheen näkökulma

Rovaniemen varhaiskasvatuspalveluissa selvitettiin toukokuussa 2022 kyselyllä alle 3-vuotiaiden lasten perheiden ajatuksia lapsen varhaiskasvatuksen aloittamisajankohdasta sekä mahdollisesta kotihoidon tuen kuntalisän vaikutuksesta varhaiskasvatuksessa aloittamiseen tai jatkamiseen. Kysely lähetettiin yksikköjen kautta kaikille pienten ryhmien huoltajille sekä jaettiin perheille tiedotteena avoimen päiväkodin ja neuvolan kautta. Lisäksi kyselystä lähetettiin muistutusviesti niille huoltajille, joiden lapsi oli asiakastietojärjestelmän mukaan joko avoimessa päiväkodissa, kunnallisessa tai palvelusetelipäiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Kyselyyn vastasi 292 huoltajaa. Rovaniemellä on tällä hetkellä noin 2400 alle 3-vuotiasta lasta, joten on huomioitava, että kyselyn vastaajamäärä on varsin pieni.

Vastaajien lapsista noin 31 % oli kotihoidossa ja 69,2 % varhaiskasvatuksessa.

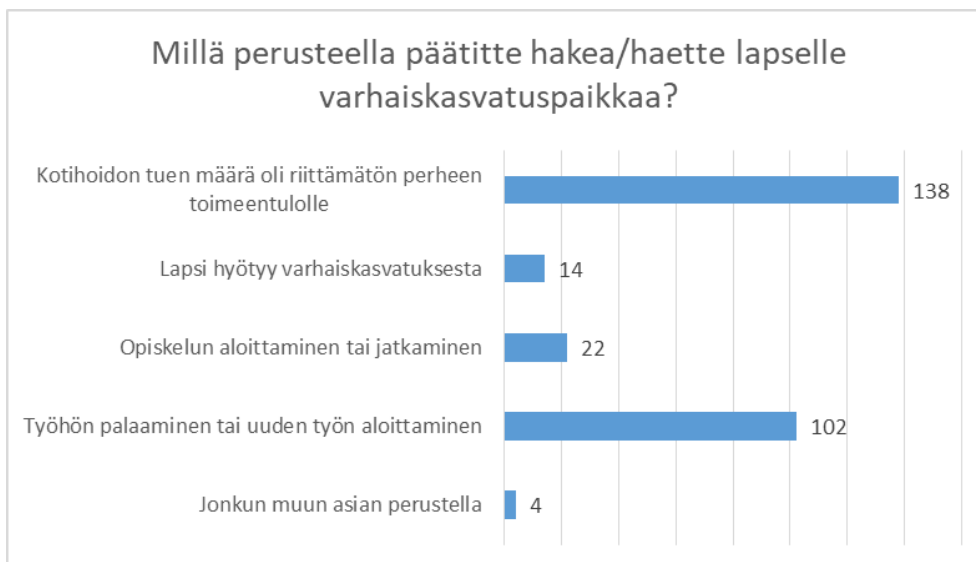


Kyselyn mukaan puolet lapsista oli aloittanut tai aloittaa varhaiskasvatuksen 1-1,5-vuotiaana ja miltei neljännes alle 1-vuotiaana.

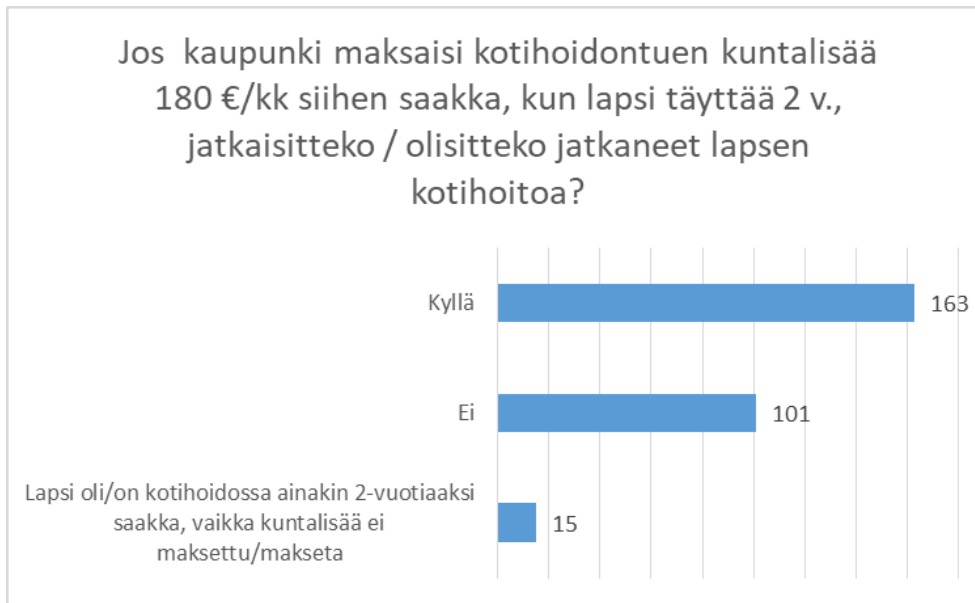


Miltei puolet vastaajista koki kotihoidon tuen määrän olevan riittämätön perheen toimeentulolle. Muutamissa vastauksissa tukien arvioitiin riittävän ja mahdollistavan kotiin jäännin, mikäli ne yhteen laskettuna vastaisivat vanhempainpäivärahaa tai työttömyyspäivärahaa. Toisaalta tuet koettiin niin pieniksi, etteivät ne kuntalisän kanssaakaan mahdollistaisi lapsen kanssa kotiin jäämistä, sillä ero palkaan tai ansiosidonnaisen päivärahaan on niin suuri.

Työn tai opiskelun jatkamisen tai aloittamisen vuoksi varhaiskasvatuspaikkaa oli hakenut / aikoi hakea 44,3 %. Lapsen myös katsottiin hyötyvän varhaiskasvatuksesta (5 % vastaajista).



Vastaajista 58,4 % jatkaisi / olisi jatkanut kotihoitoa, mikäli kaupunki maksaisi kotihoidontuen kuntalisää 180 €/kk siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. Kuntalisän maksamisesta huolimatta, 36,2 % vastaajista ei jatkaisi kotihoitoa. 5,4 % vastaajista ilmoitti lapsen olleen / olevan kotihoidossa, vaikka kuntalisää ei maksettu / makseta.

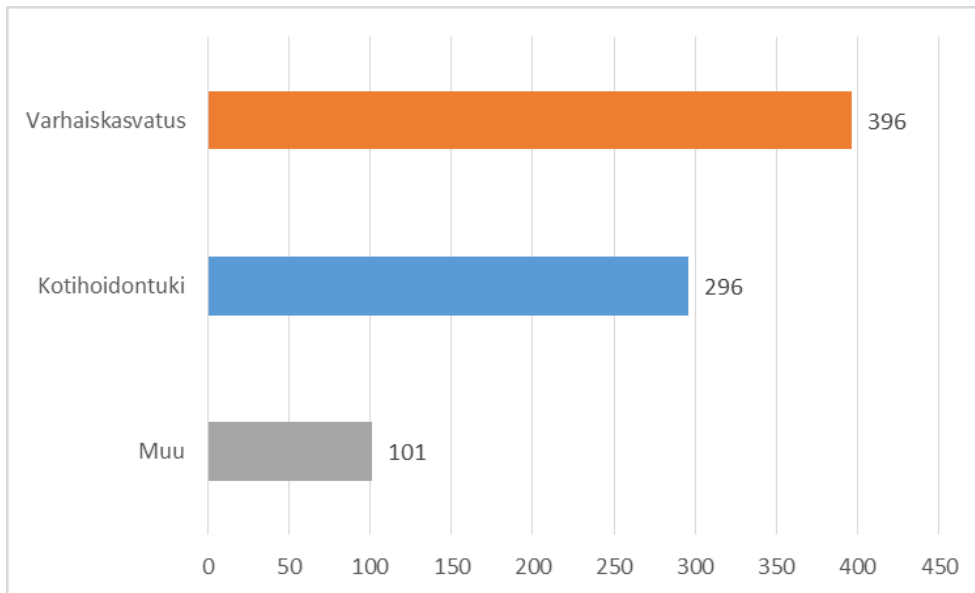


Lisäksi kyselyssä kysyttiin, mikä olisi vastaajan mielestä riittävä kuntalisän määrä. Kysymyksessä ei ollut vaihtoehtoja, vaan vastaaja sai kirjata vastauksensa vapaasti. 20,9 % vastaajista piti valtuustoaloitteessa ehdotettua 180 €/kk sopivana kuntalisän määränä. Vastaukset jakaantuivat seuraavasti:

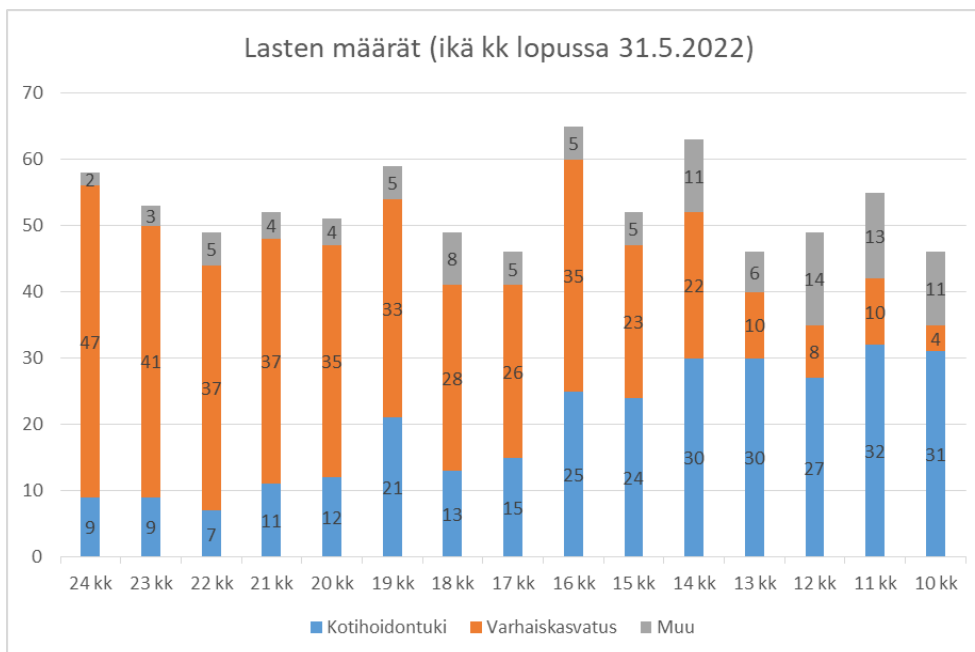
€/kk	vastaajien määrä	% vastaajista
180	37	20,9 %
200	50	28,2 %
250	25	14,1 %
280	3	1,7 %
300	34	19,2 %
350	5	2,8 %
400	9	5,1 %
500	11	6,2 %
yli 1000	3	1,7 %

Palveluiden järjestämisen näkökulma

Rovaniemellä kotihoidon tuen piirissä oli toukokuussa 2022 yhteensä 440 lasta, joista 0-2-vuotiaita oli noin 300 lasta (Kelan Lastenhoidon tuen saaja- ja maksuluettelo 5/2022). Varhaiskasvatuksessa 0-2-vuotiaista lapsista oli 396. Osa kotona lastaan hoitavista perheistä käyttää vielä vanhempain- tai isyysvapaita tai eivät jostain muusta syystä ole hakeneet kotihoidon tukea. Yhteensä varhaiskasvatukseenikäisiä 0-2-vuotiaita lapsia oli 793.

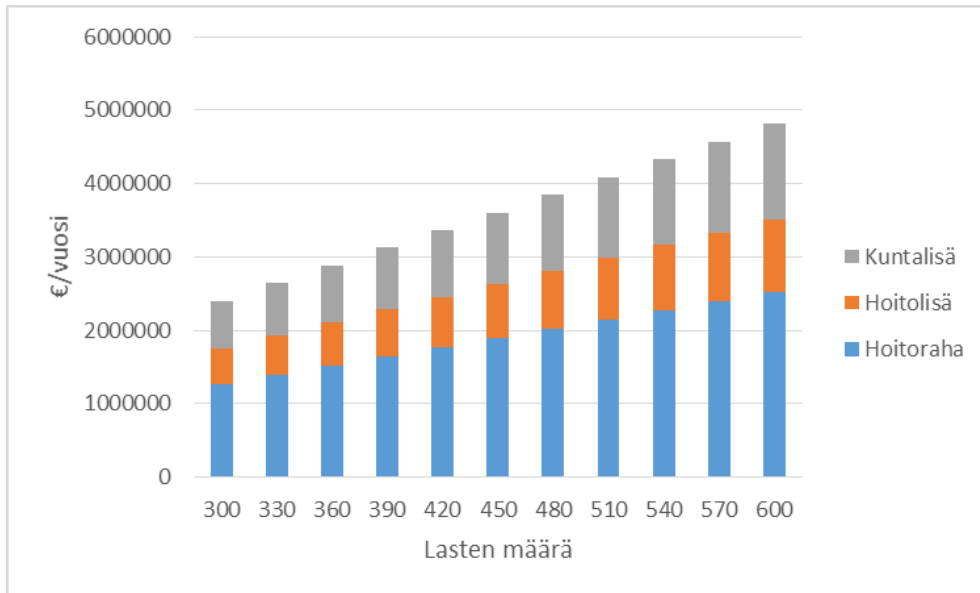


Seuraavassa kuviossa on kuvattu tarkemmin lasten määrät iän mukaan (ikä toukokuun 2022 lopussa). 1 v 4 kk:n ikäisestä alkaen varhaiskasvatuksessa olevien määrä kasvoi kotihoidossa olevien määrää suuremmaksi. Sitä nuoremmista lapsista yhteensä 77 (24,8 %) lasta oli varhaiskasvatuksessa ja 234 (75,2%) kotihoidossa.



Varhaiskasvatuksen osallistumisaste 10 – 12 kuukauden ikäisillä lapsilla oli 14,7 % (22 lasta), ja 13-18 kuukauden ikäisillä 44,9 % (144 lasta) ja 19-24 kuukauden ikäisillä 71,4 % (230 lasta). Osallistumisaste ikäluokissa 10-24 kk oli 49,9 % (396 lasta).

Jos kuntalisä otettaisiin aloitteen mukaisesti käyttöön ja kotihoidontuella olevien lasten määrä pysyisi tämän hetkessä tasossa (n. 300 lasta) kuntalisän kustannukset olisivat vuodessa 0,65 milj. €. Kymmenen prosentin lisäys kotihoidossa olevien lasten määrässä lisää laskennallisesti maksettavien tukien (kuntalisä, hoitoraha ja hoitolisä) määrää n. 65 000 euroa vuodessa.



Palveluverkossa se ei kuitenkaan toisi merkittäviä säästöjä lukuunottamatta mahdollisten paikkojen vapautumista uusille hakijoille. Henkilöstö ja tilakustannusten väheneminen vaatisi kokonaisten ryhmien vähenemistä. Tällä hetkellä alle 2-vuotiaat lapset jakaantuvat 21 kunnalliseen päiväkotiin (185 lasta, ka 8,5 lasta/yksikkö) ja 23 palvelusetelipäiväkotiin (195 lasta, ka 8,8 lasta/yksikkö). Palvelusetelillä säästöä tulisi 1374,83 €/kk/lapsi, mikäli yrittäjä ei saisi pois jäävän lapsen tilalle uutta lasta.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus tutkimusten näkökulmasta

Valtuustoaloitteessa viitataan kansainvälisiin ja kotimaisiin tutkimuksiin varhaiskasvatuksen epäsuotuisista vaikutuksista pieniin lapsiin. Varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta on tutkittu paljon sekä Suomessa että kansainvälisesti, mutta tutkimustulokset eivät ole yksiselitteisiä. Yhteneväisyyksistään huolimatta eri maiden varhaiskasvatus on kulttuurisesti ja historiallisesti omanlaisekseen muotoutunutta, joten varsinkin kansainvälisissä tutkimuksissa tulee huomioida maiden väliset erot varhaiskasvatuksen järjestämisessä.

Opetushallitus on tehnyt koonnin vuonna 2016 tehdystä Kirsti Karilan Vaikuttava varhaiskasvatus -selvityksestä (Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6.). Sen mukaan tutkimuksissa on osoitettu varhaiskasvatuksen moninaiset hyödyt niin lapsille, perheille kuin yhteiskunnallekin. Vaikutusten toteutuminen edellyttää kuitenkin varhaiskasvatuksen korkeaa laatua. Toinen keskeinen vaikuttavuuden tekijä on kaikkien lasten tasavertainen osallistuminen.

Selvityksessä todetaan, että kotihoidon tuen vahva asema vaikuttaa pulmalliselta tutkimustiedon valossa. Riskinä on muun muassa se, ettei varhaiskasvatukseen osallistumattomien lasten yksilöllisiä oppimisen, kehityksen ja mahdollisia tuen tarpeita tunnusteta riittävän varhain. Pulmallista on myös

kotihoidon tuen käytön epätasainen jakautuminen. Vaikka kotihoidon tukea hyödyntävät monenlaiset perheet, eniten sitä hyödyntävät vähän koulutetut ja heikossa työmarkkina-asemassa olevat naiset. Maahanmuuttajaäidit käyttävät kotihoidon tukea pidempään kuin muut äidit. Varhaiskasvatuksen suurimmat hyödyt on kuitenkin osoitettu olevan juuri niillä lapsilla, jotka tulevat heikoimmista olosuhteista.

Siippaisen ym. (2020) mukaan “perheiden tilanteet vaikuttavat siihen, onko varhaiskasvatukseen osallistuminen heidän näkökulmastaan kannattavaa. Perheille kohdistuvien asiakasmaksujen rinnalla lasten osallistumiseen varhaiskasvatukseen vaikuttaa muun muassa kotihoidon tuen palvelujärjestelmä, joka ei ole Suomessa yhtenäinen: kunnat voivat halutessaan maksaa perheille kotihoidon tuen lisäksi kuntalisää. Kotihoidon tuen kuntalisän saamisen ehdot perheille asettautuvat joissakin kunnissa ristiriitaan varhaiskasvatukselle kansallisella tasolla asetettujen koulutuspoliittisen kuin myös työvoimapolitiittisen tehtävien kanssa”. Selvityksessä viitataan tutkimuksiin, joiden mukaan kotihoidon tuella ja sen tasolla onkin todettu olevan äitien, yksinhuoltajaäitejä lukuun ottamatta, työllisyyttä heikentävä vaikutus. Kotihoidon tuen negatiivinen vaikutus on havaittu olevan suurempi heikossa työmarkkina-asemassa oleville äideille. (Siippainen, A., Paananen, M., Metsämuuronen, J. Repo, L., Sarkkinen, S. Alasuutari, M., Koivisto, P., Saarikallio-Torp, M. & Kirjavainen, T. 2020. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnin toinen vaihe: Varhaiskasvatukseen osallistuminen, kokeilun kustannukset ja järjestäminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2020. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/09/KARVI_1420.pdf)

Yhteenveto

Perheiden näkökulmasta kuntalisän maksaminen voi perheen tilanteesta riippuen lisätä mahdollisuuksia jatkaa kotihoitoa siihen saakka kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Perheiden tilanteet ovat kuitenkin moninaisia, jonka vuoksi kotihoidon määrän muutosta on hankala arvioida.

Perhevapaa uudistus mahdollistaa lapsen hoitamisen kotona pidempään ansiosidonnaisen vanhempainpäivärahan turvin, ja toisaalta myös mahdollistaa varhaiskasvatuspaikan hakemisen ja säilyttämisen perhevapaista huolimatta. Uudistus voi osaltaan vähentää sekä kotihoidon tuen saajien määrää että varhaiskasvatuksen kysyntää pienimpien lasten kohdalla. Perhevapaa uudistuksen vaikutuksia on vielä vaikea arvioida. Sen ensivaikutukset selviävät vasta ensi kevään aikana ja tarkemmat määrät tulevana vuosina.

Palvelujen järjestämisen näkökulmasta kotihoidon tuen kuntalisän maksamisella ja pienten lasten palvelutarpeen vähenemisellä ei ole todennäköisesti tehokasta yhteyttä paikkojen vapautumiseen tai kustannussäästöihin. Jos kotiin jäävien lasten määrä ei muutu, kasvaa kuntalisän maksamisen myötä kustannukset 0,65 milj. €/vuosi.

Vastauksessa on huomioitu lapsivaikutusten eri näkökulmia.